

A DIGITÁLIS HUMANIZMUS BÉCSI KIÁLTVÁNYA

BÉCS, 2019. MÁJUS

“A rendszer nem működik” – a Webet alapító Tim Berners-Lee kijelentése arra hívja fel a figyelmet, hogy bár a digitalizáció példátlan lehetőségeket nyitott, de komoly aggodalomra is okot ad; ilyen a világháló monopolizációja, a szélsőséges vélemények és viselkedések felerősödése a közösségi médiában, a torz igazságokat visszhangzó csoportok buborék-hatása, a magánszféra elvesztése, vagy a digitális megfigyelés elterjedése. A digitális technológiák felkavarják a társadalmi berendezkedést és megkérdőjelezzik az arról alkotott felfogásunkat, hogy mit is jelent embernek lenni. A tét nagy, és a feladat, hogy olyan igazságos és demokratikus társadalmat építsünk, ahol a technológiai fejlődés központjában az ember áll, eltökéltséget és tudományos leleményességet kíván. A technológiai innováció megköveteli a társadalmi innovációt, a társadalmi innováció pedig széleskörű társadalmi részvételt igényel.

Ezzel a kiáltvánnyal gondolkodásra és cselekvésre hívunk a jelen és a jövő technológiai fejlődésével kapcsolatban. Bátorítjuk a világ tudományos közösségeit, ipari vezetőit, politikusait, szakpolitikai döntéshozóit és szakmai közösségeit, hogy aktívan vegyenek részt a politikai irányelvek megalkotásában. Ez a felhívás a jövőre aggodalommal és reménnyel tekintő tudósok és gyakorló szakemberek kibontakozóban lévő összefogásának eredménye. Szakértőkként és állampolgárokként is tudatában vagyunk a jelen és a jövő iránti közös felelősségünknek.

Napjainkban a technológia és az emberiség közös fejlődését tapasztalhatjuk. Az adatok, algoritmusok áradata és a számítási teljesítmény a társadalom szövetét bontja meg azáltal, hogy megváltoztatja az emberi interakciókat, társadalmi intézményeket, gazdaságokat és politikai struktúrákat. Nem lehetnek kivételek ezalól a természettudományok és a humán tudományok sem. A hirtelen változás egyszerre hoz létre és szüntet meg munkahelyeket és javakat, egyaránt fejleszti és károsítja környezetünket, a hatalmi egyensúlyok átrendezésével pedig összemossa az embert és a gépet.

Küldetésünk célja a felvilágosodás és a humanizmus. Az emberi gondolkodás automatizálása forradalmi lehetőség az informatikában. A gépek az embert számos feladatban már most túlszárnyalják, nem csak gyorsaságban és pontosságban, de analitikus következtetésben is. Eljött az ideje, hogy összeegyeztessük a humanizmus eszményét a technológiai fejlődés kritikájával. Kiáltványunkat tehát a humanizmus és a felvilágosult emberiségért küzdő mozgalmak intellektuális hagyományához kapcsoljuk.

Ahogy minden technológia, a digitális technológiák sem a semmiből jönnek létre. Közvetett és közvetlen döntések formálják őket, melyek mind a világról alkotott értékrendeket, normákat, meggyőződéseket, és gazdasági érdekeket testesítenek meg. Számos ilyen döntés pedig rejtve marad a számítógépes programok láthatatlan algoritmusában. Mi a modern gondolkodáshoz jelentősen hozzájáruló híres bécsi kört követve a racionális gondolkodást és interdiszciplinaritást tartjuk fontosnak a jövő alakításához, ezek mellett akarunk elköteleződni.

Az emberi értékek és szükségletek alapján kell alakítanunk a technológiákat, és nem engedhetjük, hogy a technológia alakítsa az embereket. Nem csupán az információs technológiák káros hatásai ellen kell küzdenünk, hanem az emberközpontú innovációt kell ösztönöznünk.

Olyan **digitális humanizmust** akarunk, mely leírja, elemzi, legfőképpen pedig befolyásolja az emberiség és a technológia összetett kapcsolatát, egy jobb társadalomért és jobb életért, teljes mértékben tiszteletben tartva az egyetemes emberi jogokat.

Következésképp, **kinyilvánítjuk a következő alapelveket:**

- **A digitális technológiákat úgy kell megalkotni, hogy előmozdítsák a demokráciát és a társadalmi befogadást.** Célzott erőfeszítésekre lesz szükség, hogy meghaladjuk a fennálló egyenlőtlenségeket, kihasználjuk a digitális technológiákban rejlő lehetőségeket az emancipációra, hogy társadalmunkat befogadóbbá tegyük.
- **A magánélethez való jog és a szólásszabadság a demokrácia alapvető értékei, ezekre irányuljon tevékenységünk.** A véleménynyilvánítás szabadsága, az információk terjedése és a magánszféra védelme érdekében változtatásra van szükség a közösségi média és az online platformok működésében.

- **Széleskörű, nyilvános diskurzuson alapuló, hatékony szabályozásokat és törvényeket kell kialakítani.** Ezeknek biztosítaniuk kell a szoftverek és algoritmusok döntési pontosságát, igazságosságát, egyenlőségét, elszámoltathatóságát és átláthatóságát.
- **A szabályozó testületeknek be kell avatkozniuk a tech-monopóliumokba.** Helyre kell állítani a piaci versenyhelyzetet, mivel ezek a monopóliumok a hatalom koncentrációjához és az innováció elfojtásához vezetnek. A kormányok ne hagyjanak minden döntést a piacra!
- **Minden olyan döntést, amelynek következményei hatással lehetnek az egyéni vagy kollektív emberi jogokra, továbbra is embereknek kell meghozniuk.** A döntéshozók legyenek felelősek és elszámoltathatók. Az automatikus döntéshozó rendszereknek támogatniuk kell az emberi döntéshozatalt, nem helyettesíteni.
- **Tudományterületeken átívelő megközelítésekre van szükség, hogy megbirkózhassunk az előttünk álló kihívásokkal.** Az olyan műszaki területeknek, mint a számítástudomány és az informatika, együtt kell működniük a társadalom-, bölcsészet- és más tudományokkal, lebontva az egyes diszciplínák elefántcsonttornyait.
- **Az egyetemek a tudás gyarapításának és a kritikai gondolkodásmód művelésének helyszínei.** Ennélfogva rendkívüli felelősséggel rendelkeznek, aminek tudatában kell lenniük.
- **A tudományos intézmények és az ipar kutatóinak egyaránt nyitniuk kell a szélesebb társadalom felé és figyelembe kell venniük annak szempontjait.** Ennek be kell épülnie az új tudás és technológia létrehozásának folyamatába, megőrizve a gondolkodás és a tudomány szabadságát.
- **A világ szakembereinek fel kell vállalniuk az információs technológiák hatásaival kapcsolatos közös felelősségüket.** Meg kell érteniük, hogy nem létezik semleges technológia, és meg kell tanulniuk észrevenni a pozitív és negatív hatások lehetőségét egyaránt.
- **Olyan új tanterveket kell megálmodnunk, melyek egyesítik a műszaki és a humán tudományok által felhalmozott tudást.** Az automatizált döntéshozás és a mesterséges intelligencia korában elengedhetetlen, hogy a jövő mérnökeit és műszaki szakembereit kreativitásra és a humán szempontok figyelembevételére képezzük.
- **Az informatika és annak társadalmi hatásainak oktatását a lehető legkorábban kell elkezdeni.** A technológiai képességeket meg kell tanulni összekapcsolni az etikai és társadalmi kérdések figyelembevételével.

A jövőbe vezető út most elágazik — cselekedjünk és válasszuk a helyes irányt!

Szerzők

Hannes Werthner, TU Wien, Austria

Edward A. Lee, UC Berkeley, USA

Hans Akkermans, Free University Amsterdam, Netherlands

Moshe Vardi, Rice University, USA

Carlo Ghezzi, Politecnico di Milano, Italy

Nadia Magnenat-Thalmann, University of Geneva, Switzerland

Helga Nowotny, Chair of the ERA Council Forum Austria, Former President of the ERC, Austria

Lynda Hardman, CWI (Centrum Wiskunde & Informatica), Netherlands

Oliviero Stock, Fondazione Bruno Kessler, Italy

James Larus, EPFL, Switzerland

Marco Aiello, University of Stuttgart, Germany

Enrico Nardelli, Università degli Studi di Roma "Tor Vergata", Italy

Michael Stampfer, WWTF (Vienna Science and Technology Fund), Austria

Christopher Frauenberger, TU Wien, Austria

Magdalena Ortiz, TU Wien, Austria

Peter Reichl, University of Vienna, Austria

Viola Schiaffonati, Politecnico di Milano, Italy

Christos Tsigkanos, TU Wien, Austria

William Aspray, University of Colorado Boulder, USA

Mirjam E. de Bruijn, Leiden University, Netherlands

Michael Strassnig, WWTF (Vienna Science and Technology Fund), Austria

Julia Neidhardt, TU Wien, Austria

Nikolaus Forgo, University of Vienna, Austria

Manfred Hauswirth, TU Berlin, Germany

Geoffrey G. Parker, Dartmouth College, USA

Mete Sertkan, TU Wien, Austria

Allison Stanger, Middlebury College & Santa Fe Institute, USA

Peter Knees, TU Wien, Austria

Guglielmo Tamburrini, University of Naples, Italy

Hilda Tellioglu, TU Wien, Austria

Francesco Ricci, Free University of Bozen-Bolzano, Italy

Irina Nalis-Neuner, University of Vienna, Austria

(A magyar fordítást készítette: Recski Gábor, a fordítást lektorálta: Kádár Fanni)